

بررسی روش‌های نوین تدریس کارآفرینی

گلنوش میرسعیدی^۱، سعیده کی‌ارسلان^۲

۱. کارشناس ارشد آموزش پرستاری داخلی - جراحی

۲. دانش پژوه دوره تربیت مدرس کارآفرینی

۳. کارشناس ارشد بیوتکنولوژی

g.mirsaidi@gmail.com

چکیده

کارآفرینی امری آموزش پذیر، تقویت پذیر و پرورش پذیر است. افزایش آموزش کارآفرینی باعث ترقی شاخص‌های فرهنگ کارآفرینی و در نتیجه رشد و تعالی کارآفرینی و نهادینه شدن فرهنگ آن می‌شود و از سوی دیگر با رشد فرهنگ کارآفرینی سطح آموزش آن نیز تغییر یافته و این تعامل سبب رشد و توسعه اقتصادی می‌شود. آموزش اثربخش کارآفرینی مستلزم فراهم آوردن امکانات مختلفی از جمله روش‌های تدریس می‌باشد. جهت تغییر در روش‌های تدریس می‌توان از شیوه‌های سخنرانی، بحث گروهی، حل مساله، مصاحبه با یک کارآفرین، تدوین طرح کسب و کار، آموزش‌های دیداری، مورد کاوی، اجرای نمایشنامه‌ها و مسابقات، مدل ایفای نقش، شبیه سازی، آموزش خلاقیت و تمرین آن در کلاس، استفاده از روش طوفان فکری، بازدیدهای علمی از مراکز اقتصادی و تجاری- دانشکده‌های اقتصاد و مراکز رشد، دادن تمرین‌های خارج از کلاس شامل خواندن کتاب، ژورنال و مقالات جدید و ارائه کلاسی آن‌ها، ایجاد وبلاگ و بررسی نظرات دانش پژوه‌ها، استفاده نمود. در مقاله حاضر سعی شده است با بررسی تجربیات دانشگاه‌های کشورهای صاحب تجربه در آموزش کارآفرینی، شیوه‌های نوین تدریس مباحث کارآفرینی مورد بحث و بررسی قرار گیرد.

کلمات کلید: روش تدریس، آموزش کارآفرینی، شیوه‌های نوین تدریس

مقدمه

پژوهشگران و اندیشمندان رشته‌های مختلف علوم انسانی در یک اجماع نظر فکری به این نتیجه رسیده‌اند که کارآفرینان در تمام زمینه‌ها و ابعاد اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مهمترین نقش را در رشد و توسعه همه جانبه جوامع به عهده داشته‌اند. شومپیتز، پدر کارآفرینی، عقیده دارد که در هر جامعه‌ای فعالیت کارآفرینی دچار رکود شود، رشد اقتصادی نیز دچار رکود خواهد شد. پیتز دراکر معتقد است تنها راه حل بقاء در این دنیایی پر از تغییر، نوآوری و کارآفرینی است که نتیجه آن در قالب افزایش عملکرد اقتصادی یا رونق تجلی می‌یابد.

کارآفرینی با توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورها رابطه تنگاتنگی دارد به طوری که امروزه یکی از شاخص‌های توسعه در کشورهای رو به رشد محسوب می‌شود. در واقع از نگاه بیشتر صاحب‌نظران اقتصادی، کارآفرینی مهم‌ترین منبع نوآوری، اشتغال‌زایی و رشد و توسعه می‌باشد. به همین دلیل است که بسیاری از دولت‌ها در کشورهای توسعه یافته و پیشرو تلاش می‌کنند با حداکثر امکانات و بهره‌برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شماری از افراد جامعه را که دارای ویژگی‌های کارآفرینی هستند به سمت آموزش و فعالیت‌های کارآفرینانه هدایت کنند. در واقع آموزش کارآفرینی در سیستم آموزش اکثر کشورها جایگاه ویژه خود را پیدا کرده است.

به عبارتی تعمیق و گسترش فرهنگ کارآفرینی به عنوان یکی از نیازهای ضروری جامعه، نیازمند توجه اساسی به امر آموزش در این زمینه می‌باشد. چرا که بسیاری از افراد کارآفرینی که پیشینه آموزش خاصی نداشته لزوماً بعد از چندین بار سعی و خطا و شکست، آنرا رها کرده و تنها تعدادی از آنها قادر به ادامه فعالیت خواهند بود. در صورتیکه با آموزش صحیح مهارت‌های لازم به این افراد، می‌توان ریسک و خطر موجود در این زمینه را کاهش داد، به گونه‌ای که موفقیت آن‌ها به میزان زیادی افزایش یابد و از این طریق امکان دستیابی به اهداف و فواید مورد نظر فراهم گردد.

امروزه در دانشگاه‌ها تغییراتی در زمینه فرهنگ، سیاست، اقتصاد و به خصوص آموزش مؤثر در مورد کارآفرینی بوجود آمده است (Buck, 2000).

در یک تعریف ساده، آموزش کارآفرینی فرآیندی نظام‌مند، آگاهانه و هدف‌گراست که طی آن افراد غیرکارآفرین ولی دارای توان بالقوه، به صورتی خلاق تربیت می‌گردند. در واقع، آموزش کارآفرینی فعالیتی است که از آن برای انتقال دانش و اطلاعات مورد نیاز در جهت کارآفرینی

استفاده می‌شود و افزایش، بهبود و توسعه نگرش‌ها، مهارت‌ها و توانایی‌های افراد غیرکارآفرین را در پی خواهد داشت (مقدسی؛ ۱۳۸۶) و باورها و ارزش‌های دانشجویان را در جهت ایجاد فرهنگ کارآفرینی شکل می‌دهند. کارآفرینی، به منظور رشد و نمو در جوامع، نیازمند وجود فرهنگ خاصی است. با توجه به اهمیت کلیدی کارآفرینی در اقتصادهای نوین (ایجاد شرکت‌های کوچک و متوسط)، کشورهای مختلف، برنامه‌های مفصلی را برای بسط چنین فرهنگی در جامعه خود تدارک دیده‌اند تا بتوانند همچنان مسیر رشد و پویایی‌شان را ادامه دهند. بنابراین، شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد و توسعه فرهنگ کارآفرینی در جامعه و نیز ویژگی‌های منحصر به فرد کارآفرینان در سازمان شغلی یک فرد در دنیای امروز به عنوان عنصر رشد و توسعه از ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی محسوب می‌شود؛ به گونه‌ای که عنصر کارآفرینی، موتور حرکتی تولید و توسعه اقتصادی و از سویی پرورش دهنده و تقویت کننده روحیه سرمایه‌گذاری و بهره‌وری در نیروی انسانی تلقی می‌شود (غلامیان و همکاران؛ ۱۳۸۶).

مروری بر ادبیات موضوع:

امروزه آموزش کارآفرینی به یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین فعالیت‌های دانشگاه‌ها تبدیل شده است. اولین بار دانشگاه هاروارد^۱ (۱۹۴۷) دوره‌ای در خصوص آموزش کارآفرینی برگزار نمود. اواخر دهه ۵۰ میلادی، اولین کشوری که در این زمینه به طور کلاسیک فعالیت نمود و ترویج فرهنگ کارآفرینی را از سطح دبیرستان آغاز کرد و آموزش‌هایی داد، کشور ژاپن بود. مسئله کارآفرینی در ژاپن به سطح دانشگاه‌ها هم کشیده شد. بین سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۲ میلادی بیش از ۹۶ درصد نوآوری صنعتی که توانست موقعیت ژاپن را در اقتصاد جهانی به موقعیتی برجسته و برتر تبدیل کند، توسط کارآفرینان صورت گرفت. دانشگاه کالیفرنیا^۲ جنوبی برای اولین بار در سال ۱۹۷۲ دوره آموزش کارآفرینی^۲ را برگزار کرد و در سال ۱۹۸۰ تعداد ۳۰۰ دانشگاه، سال ۱۹۹۰ تعداد ۱۰۵۰ دانشگاه و در سال ۲۰۰۳ میلادی ۱۶۰۰ دانشگاه

---

¹ Harvard

² Entrepreneurship Learning

در خصوص آموزش کارآفرینی فعالیت نمودند. امروزه اکثر دانشگاه‌ها و کشورها دارای دوره‌های کارآفرینی هستند (Barahona 2006).

در ایران نیز اولین دوره آموزش کارآفرینی در سال ۱۳۸۳ در دانشکده مدیریت دانشگاه تهران تحت عنوان مدیریت بازرگانی (گرایش کارآفرینی) برگزار شد. در سال ۱۳۸۵ دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران با همکاری وزارت علوم، وزارت کار و دانشگاه تهران راه‌اندازی شد. البته قبل از این‌ها مراکز کارآفرینی دانشگاهی، حوزه کارآفرینی وزارت کار، شهرداری و... شکل گرفته بودند و در خصوص آموزش کارآفرینی فعالیت می‌کردند.

فعالیت‌های آموزشی در جهت کارآفرینی را می‌توان در سه مقطع زمانی و در سال‌های ۱۹۸۵ و ۱۹۹۰ مطالعه کرد. اولین تلاش آموزشی از سوی مک کله لند^۱ و با هدف انگیزشی توفیق طلبی در بین بازرگانان هندی انجام شد. تا اوایل دهه ۱۹۸۰ تنها ۱۳۰ دانشکده به طراحی دوره‌های محدودی در زمینه کارآفرینی پرداخته بودند. در حالی که در اوایل دهه ۱۹۹۰ این تعداد به بیش از ۵۰۰ دانشکده رسید و اکنون بیش از ۲۰ دانشگاه، کارآفرینی را به عنوان رشته و گرایشی مستقل تدریس می‌کنند (احمدپور داریانی).

کانادا و برخی کشورهای آسیایی همچون فیلیپین، هند و مالزی نیز گام‌های اساسی برای حمایت از فعالیت‌های کارآفرینی برداشته‌اند. این حمایت‌ها شامل ارائه راهنمایی‌های عملی، مشاوره، ارائه تسهیلات مالی و برگزاری دوره‌های ویژه در خصوص کارآفرینی در درون دانشگاه‌ها و یا خارج از دانشگاه‌هاست (Gibb, 1990).

طی یک دهه از اجرای برنامه‌های آموزشی توسط سازمان بین‌المللی کار^۲ در کشورهای مختلف جهان، بیش از صد هزار کارآفرین آموزش دیدند. با بهره‌گیری از این آموزش‌ها و تجربه ارزنده‌ای که از اجرای آن‌ها به دست آمده و با توجه به شرایط اقتصاد ایران، چارچوبی برای تشکیل دوره‌های آموزشی کارآفرینی در ایران در قالب طرح "ستاد آموزش کارآفرینی ایران" طراحی و ارائه شد. همچنین مؤسسه کار و تأمین اجتماعی با استفاده از منابع سازمان بین‌المللی کار، طرح آموزش کارآفرینی را در سال ۱۳۶۷ ارائه نمود و همزمان با تدوین نظام جدید آموزشی، در سال ۱۳۶۸ "کارآفرینی" را به عنوان یکی از دروس رشته کارودانش پیشنهاد کرد.

---

¹ McClelland

² International Labor Organization

در طرح آموزش کارآفرینی تأکید شده است که "آموزش برای ایجاد اشتغال با مزد" دیگر تنها راه حل مقابله با مشکل فزاینده بیکاری نبوده و قلمرو آموزش، از فرهنگ "برای دیگران کار کردن" فراتر رفته است. وزارت کار و امور اجتماعی نیز در راستای وظایف و اهداف خود، به کارآفرینی به عنوان یک راهکار مؤثر در ایجاد اشتغال نگریده و در این زمینه اقداماتی به عمل آورده است (رضوی نعمت الهی؛ ۱۳۸۴).

فعالیت‌های آموزش کارآفرینی در ایران خیلی دیر آغاز شد و ایران حدود ۶۰ سال در حوزه آموزش کارآفرینی از کشورهایی که فعالیت‌های کارآفرینی انجام می‌دهند، عقب است (اسلامی؛ ۱۳۸۶).

روش شناسی تحقیق:

این پژوهش، مروری بر مقالات منتشر شده و کتب مربوط به روش‌های نوین تدریس کارآفرینی بوده که با جستجو در سایتهای معتبر در سالهای اخیر بررسی شده است.

آموزش کارآفرینی

چگونه می‌توان روحیه کارآفرینی و فعالیت کارآفرینانه را از طریق آموزش در جامعه تقویت کرد؟ از چه روش و برنامه‌ای؟ چه نهادی متولی آموزش کارآفرینی در ایران است؟ برخی از اندیشمندان و صاحب‌نظران که در زمینه کارآفرینی پژوهش کرده‌اند، بر این باورند که کارآفرینی قابل آموزش نیست، به بیانی دیگر، آن‌ها می‌گویند کارآفرینی ذاتی است نه اکتسابی. اما در نقطه مقابل این گروه از اندیشمندان، بسیاری دیگر بر این باورند که کارآفرینی را می‌توان آموزش داد و آنرا در جامعه ترویج کرد.

وجود نظرات و مباحثات فراوان در خصوص امکان‌پذیری آموزش کارآفرینی، منجر به تفاوت بین عنصر علم و هنر در کارآفرینی شده است. مطابق این نظر، بخش «علم کارآفرینی» به دلیل اینکه به کسب و کار (تجارت) و مدیریت مربوط می‌شود، می‌تواند تدریس شود، در حالیکه درباره بخش «هنر کارآفرینی» چالش‌های بیشتری وجود دارد.

بعد هنر در کارآفرینی مربوط به خلق یک محصول نو و یا خلق یک نوآوری است. این جنبه قیاسی است و بسیار ذهنی. این بعد از کارآفرینی به عقیده شومپیتر به «تخریب خلاق» معروف

گشته است، و نمی‌توان آنرا به طور مستقیم تدریس کرد. چرا که کاملاً و اساساً تجربی است اما برای تدریس این بعد از محتوا نیز روشی پیشنهاد شده است که همان یادگیری از طریق انجام دادن کارهاست.

صاحب‌نظران به طور معمول در طراحی دوره‌های آموزشی عناصری را مورد توجه قرار می‌دهند: که این عناصر شامل - هدف - محتوا - روش تدریس و روش ارزشیابی می‌باشد.

مروری بر بررسی روش‌های تدریس

یکی از عناصر مهم در برنامه‌ریزی دوره‌های آموزشی، روش‌های تدریس است. بروفی^۱ معتقد است که نتایج تربیتی به وسیله آنچه که تدریس شده است (برنامه درسی) و هم چگونگی مطلوب بودن تدریس (روش‌های تدریس) تعیین می‌گردد.

در مورد روش‌های تدریس کارآفرینی، روش مشخصی پیشنهاد نشده است، اما مروری به ادبیات رایج کارآفرینی، تغییر از آموزش سنتی کارآفرینی را به سمت پذیرش روش‌های تدریس نوین کارآفرینی که مبتنی بر "یادگیری به وسیله عمل" است، نشان می‌دهند.

آموزش کارآفرینی نباید به عنوان یک فرآیند مکانیکی نگریسته شود، بلکه فرآیندی جامع و کامل به شمار می‌رود. در نتیجه تلاش برای تدریس چنین فرآیندی چالش برانگیز و مشکل ساز است. گیب و کاتن (۱۹۹۸) نیز در این مورد معتقدند که افراد باید مفاهیم کارآفرینی را ابتدا احساس و سپس کاملاً تجربه نمایند، نه اینکه فقط آنرا با روش‌های متعارف بیاموزند.

همچنین گیب به تکنیک‌های جدید تدریس کارآفرینی تأکید می‌کند که مستلزم یادگیری مشترک بین مربی و فراگیران است. در این تکنیک‌ها فراگیر نقش خودش را در یادگیری ایفا می‌کند و مربی هم به عنوان یک حمایت‌کننده و تسهیل‌بخش فرآیند و به عنوان یک کاتالیزور عمل می‌کند. لذا روش‌های سنتی تدریس در رویکرد کارآفرینی مورد تردید هستند.

هینز (۱۹۹۶ و ۲۰۰۷) هم معتقد است، سخنرانی‌های معمول در دانشگاه‌ها روش تدریس مناسبی برای تدریس درس کارآفرینی نیست، رشته کارآفرینی باید با جهت‌گیری تجربی‌تر نسبت به بقیه رشته‌های کسب و کار تدریس شود. به زعم رابسدورن (۲۰۰۳) آموزش سنتی (سخنرانی) باعث تشویق نقش انفعالی در دانشجویان و دانش‌آموزان می‌شود. اما در مقابل یادگیری فعال، باعث به وجود آمدن فرصت برای دانشجویان و دانش‌آموزان می‌شود تا با هم در

¹ Brophy

تعامل باشند. یادگیری فعال می‌تواند مهارت‌های اجتماعی مثل تصمیم‌گیری، مدیریت تعارض و مهارت‌های ارتباطی را ارتقاء دهد.

گازدان وایسیند (۱۹۹۴) به کارگیری گروه‌های کوچک، ایفای نقش و کار گروهی، را روش‌های بسیار مناسبی برای ارائه آموزش کارآفرینی می‌دانند.

از روش‌های آموزشی که یادگیری فعال را تشویق می‌کند، می‌توان به روش‌های آموزش دیداری، مورد کاوی (مطالعه موردی) یادگیری مشارکتی، مباحثه‌ها، نمایشنامه‌ها، ایفای نقش و شبیه‌سازی است. هر چند پذیرفتن این روش‌ها باعث به وجود آمدن مشکلاتی از لحاظ آمادگی و برنامه‌ریزی می‌شود.

مورد کاوی یا مطالعه موردی، روشی است که برای کاهش فاصله بین تدریس ظاهری و واقعی مناسب است و موقعیت‌هایی را توصیف می‌کند که مدیران و کارآفرینان در زندگی واقعی با آن‌ها روبرو شده‌اند و در کلاس درس راجع به آن‌ها صحبت می‌کنند.

مباحثه‌های گروهی نیز از روش‌هایی است که بر اساس نظرسنجی‌های موجود، مورد استقبال فراگیران بوده است به این دلیل که این روش فرصتی را فراهم خواهد کرد که فرد از طریق آن، یک همدلی و همفکری از موضوع مورد بحث، با بقیه اعضا گروه می‌شود و سطوح و میزان توجه را در کلاس درس افزایش می‌دهد.

ایفای نقش نیز از روش‌هایی است که موجبات شرکت فعالانه فراگیران را در مباحث کلاسی فراهم می‌سازد. چرا که فرد فرصتی می‌یابد تا خود را به جای دیگران بگذرد و سعی کند با دیگرانی که خود نیز مشغول ایفای نقش می‌باشند به تعامل بپردازد.

شبیه‌سازی روشی است که برخی متخصصان برای آموزش و تدریس صفات و خصوصیات و مهارت‌های کارآفرینی پیشنهاد کرده‌اند. در طول تمرینات شبیه‌سازی کسب و کار، فراگیران با رویدادهایی بحرانی مواجه می‌شوند که باعث می‌شود تفکر بحرانی، درک کردن و بهبود مهارت‌های تأثیرگذاری آنان را بهبود بخشد.

هینز در سال ۱۹۸۶ بر روی روش‌های مختلف تدریس کارآفرینی مطالعه‌ای انجام داد تا بداند کدامیک از روش‌ها کاربرد مهمتری دارد؟ در بین انواع روش‌های مختلف تدریس نوشتن طرح کسب و کار جدید مهمترین بود. سایر روش‌های تدریس پیشنهادی وی عبارت بودند از برگزاری گردش علمی، دعوت از کارآفرینان به عنوان سخنرانی میهمان.

با توصیف آنچه گذشت، به نظر می‌رسد مربیان کارآفرینی در دوره‌های آموزشی می‌بایست، از ترکیبی از روش‌های پیشنهاد شده و با در نظر گرفتن اهداف هر بخش از محتوا استفاده نمایند و هرگز خود را با یک روش محدود و منحصر ن سازند.

یکی از نظریه پردازان کارآفرینی، اهداف دوره های آموزش کارآفرینی، وظیفه مربیان و فراگیران دوره ها و معیار سنجش هر هدف را در جدول زیر خلاصه کرده است. همانگونه که در جدول زیر مشاهده می شود اهداف دوره های آموزش کارآفرینی به شش دسته تقسیم شده است و برای دستیابی به هر هدف وظیفه مربیان و فراگیران دوره و معیار ارزیابی سنجش دستیابی به هر هدف مشخص شده است. (جدول ۱)

(دکتر داوود فیض، ۱۳۸۶)

روش‌های تدریس کارآفرینی

تحقق هدف‌های آموزشی از طریق کاربرد روش‌ها و فنون تدریس امکان می‌یابد. شیوه ارائه محتوا و یا روش که طی آن سعی می‌شود، تغییرات مورد نظر در یادگیرنده ایجاد شود، روش تدریس نامیده می‌شود. در آموزش‌های کارآفرینی همانند سایر آموزش‌ها، روش تدریس از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ویژگی‌های منحصر به فرد آموزش‌های کارآفرینی، مستلزم رعایت نکاتی خاص و استفاده از روش‌های ویژه‌ای است تا اثربخشی این دوره‌ها افزایش یابد.

۱- روش سخنرانی: ارائه مفاهیم به طور شفاهی از طرف معلم و یادگیری آن‌ها از طریق گوش کردن و یادداشت برداشتن از طرف فراگیران، اساس کار این روش را تشکیل می‌دهد. در این روش، یک نوع انتقال یادگیری و رابطه ذهنی بین معلم و شاگرد ایجاد می‌شود. از خصوصیات این روش، فعال و متکلم وحده بودن معلم و پذیرنده و غیرفعال بودن شاگرد است.

۲- **روش حل مساله:** در این روش فراگیران با یک مسئله یا معما مواجه می‌شوند تا با استفاده از دانش و تجربیات قبلی خود از طریق فرایندهای ذهنی چون تجزیه و تحلیل شرایط، فرضیه سازی و آزمایش فرضیه‌ها به حل مساله و کشف پاسخ و یا راه حل مورد نظر بپردازند.

۳- **تدوین طرح کسب و کار:** در این روش مدرس دوره از فراگیران می‌خواهد تا به عنوان بخشی از فرایند آموزش، یک طرح کسب و کار را تدوین نموده و جهت ارزیابی در اختیار مدرس دوره قرار دهند.

۴- **مصاحبه با یک کارآفرین:** مصاحبه با کارآفرینان می‌تواند فراگیران را از مشکلات و موانع موجود در مسیر کارآفرینی و فرصت‌ها و موقعیت‌های کسب و کار، آگاه نموده و اعتماد به نفس لازم را در آنان جهت گام نهادن در دنیای کارآفرینی ایجاد نماید.

۵- **بازدیدهای علمی:** مشاهده کسب‌وکار کارآفرینان باعث ایجاد اعتماد به نفس در فراگیران شده و می‌تواند تجربیات کارآفرینان را به صورت ملموس و مستقیم در اختیار آنان قرار دهد.

۶- **تکنولوژی آموزشی:** برای تجارت امروزه بسیار ضروری است. از دانشجویان باید خواست تا برنامه‌هایشان را در برنامه‌های Word یا Excel برای بودجه بندی و یا استفاده از Power point برای ارائه و معرفی کارهایشان بکنند و استفاده از مرورگرهای وب (مثل اینترنت اکسپلورر) برای بررسی سایت‌های آن لاین اقتصادی بررسی بازار. همچنین باید وبلاگ برای این گروه‌ها ایجاد کرد تا نظرات خودشان و همینطور موضوعات خواننده شده در ژورنال‌ها و ایده‌هایشان را بنویسند.

۷- **Role play یا نقش گذاری:** طوری که فراگیران در موقعیت زندگی واقعی قرار بگیرد. مثل: ایجاد سرمایه برای یک موسسه خیریه یا مدرسه / تبلیغات و یا بازاریابی برای یک محصول.

همیشه در این بازی‌ها بهتر است یک گروه نقش حمایت کننده و یک گروه نقش مقابل و خلاف آن‌ها را داشته باشد. نقش‌ها باید در گردش باشد تا با هم به یک فرصت برسد بتواند از هر نقش بهره برده و فرصت‌ها مساوی باشد.

۸- کار تیمی: دانشجویان می‌آموزند که چگونه تفکر انتقادی داشته و مهارت‌های ارتباط را یاد گرفته و با دیگران یک شبیه سازی بازار داخلی را انجام دهند. این مورد باعث بالا بردن اعتماد به نفس در آن‌ها می‌شود.

۹- برگزاری کارگاه‌ها (Work shops): بسیار تأثیر گذار خواهد بود.

۱۰- کارهای خارج از کلاس:

۱. خواندن یک عنوان کارآفرینی و خلاصه کردن آن و نتایجش
۲. آماده شدن برای مصاحبه با یک کارآفرین و تهیه خلاصه مصاحبه
۳. تهیه یک ارائه کلاسی که بهتر است از نرم افزار Power point استفاده شود

جمع بندی و نتیجه گیری

امروزه آموزش کارآفرینی به یکی از مهمترین فعالیتهای دانشگاه‌ها تبدیل شده است و هر روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود. ارائه آموزش اثربخش کارآفرینی مستلزم فراهم آوردن امکانات سخت افزاری و نرم افزاری خاصی است و بدون آن‌ها نمی‌توان به اثربخشی آموزش‌های کارآفرینی امید چندانی داشت. در مقاله حاضر پس از طرح مباحثی در ارتباط با آموزش کارآفرینی، روش‌های مختلف آموزش کارآفرینی مورد اشاره قرار گرفت.

در پایان توجه به نکات زیر به عنوان جمع بندی حائز اهمیت است:

۱. قبل از هر چیز توجه به تربیت مدرسین و مربیان کارآفرینی که توانایی تدریس کارآفرینی در نظام آموزش عالی را داشته باشند، ضرورتی انکار ناپذیر دارد.

۲. آموزش روش‌های مختلف تدریس به اساتید و مدرسان کارآفرینی و آشنا نمودن آنان با شیوه‌های جدید آموزش کارآفرینی یکی از مهمترین شرایط مورد نیاز برای ارائه آموزش‌های اثربخش کارآفرینی در نظام آموزش عالی محسوب می‌شود.

۳. مدیران دانشگاه‌ها و مدرسان کارآفرینی باید توجه داشته باشند که آموزش کارآفرینی به دلیل ویژگی‌های خاص آن، باید مورد توجه ویژه قرار گیرد و هزینه و زمان بیشتری ببرای آن صرف شود.

۴. بدیهی است اثربخشی روش‌های مختلف تدریس بستگی به موقعیت، شرایط، امکانات، زمان هزینه و موضوع مورد نظر دارد. شاید روشی که برای یک درس و در یک موقعیت خاص بهترین روش است در شرایطی دیگر نامناسب‌ترین روش باشد. بنابراین تلاش مربیان و مدرسان کارآفرینی جهت تشخیصی موقعیت‌ها و انتخاب مناسب‌ترین روش امری لازم و ضروری به شمار می‌آید. معمولاً مدرسان عادت دارند تا به جای انتخاب مناسب‌ترین روش، ساده‌ترین و کم‌دردسرتین روش یعنی روش سخنرانی را انتخاب نمایند، در حالی که استفاده از سایر روش‌های تدریس می‌تواند اثربخشی هر دوره آموزشی، خصوصاً آموزش کارآفرینی را دوچندان نماید.

۵. مطالعات نشان می‌دهد، در میان تمام رشته‌های دانشگاهی که در دانشگاه‌های معتبر دنیا تدریس می‌شود، آموزش کارآفرینی از نظر روش تدریس دارای ویژگی‌های خاصی است و در آن به آموزش‌های عملی و فعال اهمیت بیشتری داده می‌شود. از این رو توصیه می‌شود در دوره‌های آموزش کارآفرینی از روش‌های مختلف و متنوع استفاده شود و از تکیه صرف بر روش سخنرانی پرهیز شود. البته استفاده از روش سخنرانی به عنوان روش مکمل بسیار مفید است و اصولاً چشم‌پوشی در استفاده از این روش در برخی موقعیت‌ها غیرممکن به نظر می‌رسد. (داوود فیض، ۱۳۸۶)

جهت تغییر در روش‌های تدریس می‌توان از شیوه‌های سخنرانی، بحث گروهی، حل مساله، مصاحبه با یک کارآفرین، تدوین طرح کسب و کار، آموزش‌های دیداری، مورد کاوی، اجرای نمایشنامه‌ها و مسابقات، مدل ایفای نقش، شبیه‌سازی، آموزش خلاقیت و تمرین آن در کلاس، استفاده از روش طوفان مغزی، بازدیدهای علمی از مراکز اقتصادی و تجاری- دانشکده‌های

اقتصاد و مراکز رشد، دادن تمرین های خارج از کلاس شامل خواندن کتاب، ژورنال و مقالات جدید و ارائه کلاسی آنها، ایجاد وبلاگ و بررسی نظرات دانش پژوهها، استفاده نمود.

نظرات و پیشنهادات

به جهت پیشبرد اهداف آموزشی و تعالی علم کارآفرینی در کشور، نکاتی چند به عنوان پیشنهاد ارائه می شود:

۱. از روش های مورد استفاده در دانشگاه های مطرح و معتبر دنیا الگوسازی شده و پس از بومی سازی آنها را به صورت کاربردی پیاده سازی نمود.

۲. از روش های تدریس عملی و کاربردی (که در متن مقاله توضیح داده شد) بیشتر استفاده شود.

منابع:

۱. احمد پور داریانی، محمود، (۱۳۷۸)، کارآفرینی و نقش آن در اقتصاد ملی طرح توسعه کارآفرینی در دانشگاه ها (کاراد)، سازمان سنجش آموزش کشور، ص ۶۱.
۲. احمد پور داریانی، محمود. (۱۳۷۸). « کارآفرینی (نظریات، تعاریف، الگوها) » تهران، انتشارات پردیس
۳. احمد پور داریانی، محمود. (۱۳۷۹). کارآفرینی. انتشارات شرکت پردیس ۵۷، تهران.
۴. احمد پور داریانی، محمود و مقیمی، سید محمد، (۱۳۸۵)، مبانی کارآفرینی، نشر فرا اندیش، تهران، ص ۱۶.
۵. احمد پور داریانی، محمود. (۱۳۸۶). کارآفرینی، تعاریف، نظریات، الگوها. انتشارات شرکت پردیس ۵۷، تهران.

۶. خانی جزنی، جمال. (۱۳۸۶). تأثیر آموزش کارآفرینی بر ارتقای فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه های کشور، فصلنامه اقتصاد و تجارت نوین. شماره ۱۰ و ۱۱ - ص ۲۴۲-۲۶۵.
۷. رضوی نعمت الهی، اقدس السادات. (۱۳۸۴). مفاهیم و کلیات کارآفرینی. روزنامه همشهری، ۱۳ (۳۶۷۷)، ۱۰.
۸. صفوی، امان الله (۱۳۷۹)، کلیات روش ها و فنون تدریس، تهران، نشر معاصر، چاپ هشتم.
۹. غلامیان، سید علی اکبر، ویسی، رضا، و نازکتبار، حسین. (۱۳۸۶). فرهنگ کارآفرینی سازمانی. ماهنامه تدبیر، ۱۸(۱۸۸)، ۳۵-۳۸.
۱۰. فیض داود، احمد پور محمود، (۱۳۸۲)، تبیین استراتژی های توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه های کشور، طرح تحقیقاتی، مرکز کارآفرینی دانشگاه امیر کبیر، تهران.
۱۱. فیض، داوود. (۱۳۸۶). روش های آموزش کارآفرینی در نظام آموزش عالی، همایش ملی آموزش عالی و کارآفرینی - دانشگاه سمنان، اسفند ۱۳۸۶.
۱۲. لامعی، بهزاد. (۱۳۷۹). آموزش کارآفرینی در ایران و بررسی موانع قانونی رشد کارآفرینی در صنایع کوچک ایران - مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
۱۳. مقدسی، علیرضا. (۱۳۸۶). پژوهشی در دوره های آموزش کارآفرینی در دانشگاه ها، سایت باشگاه:

6M.<http://www.mardomsalari.com/Template1/News.aspx?NID=3056>

0

14. Barahona, J. (2006). Hernangomez, ducation and training as non-psychological characteristic that influence university students' entrepreneurial behaviour. *Journal of Entrepreneurship Education*, 3, 99-112.
15. Buck, B. (2000). *Increasing employability by integrating entrepreneurship in education and training*. Paper for the European Training Foundation Advisory Forum.
16. Cotton, J. (1991). *Enterprise education experience, a manual for school-based in-service training*. Casdec, Publisher MCB UP Ltd.

17. Entrepreneurial Leadership Program Facilitator's Guide - What Is Entrepreneurship? - ASPIRA/Morgan Stanley Entrepreneurial Leadership Initiative
18. Entrepreneurial Leadership Program Facilitator's Guide- Teaching Entrepreneurship-ASPIRA/Morgan Stanley Entrepreneurial Leadership Initiative
19. Gibb, A. (1990). *Entrepreneurship and small business management: Can we afford to neglect them in the twenty-first century business school?* British Academy of Management.
20. Hamilton, J., Entrepreneur For a New Age, Journal Of Career Education, Vol 7, No 2, 1989, PP 161-167
http://www.sba.gov/starting_business/index.html
21. Hynes, B. (1996), "Entrepreneurship education and training – introducing entrepreneurship into non- business disciplines", Journal of European Industrial Training, Vol. 20 No. 8.
22. Hynes, B. and Richardson, I. (2007), "Entrepreneurship education – a mechanism for engaging and exchanging with the small business sector", Education Training, Vol. 49 Nos 8/9, pp. 732-44.
23. McClelland, D. And Winter, D., Motivating Economic Achievement, New York : Free Press, 1971.
24. Robertson, M., Collins, A., Wilson, K. and Lyewllyn, D. (2003), "Embedding entrepreneurial studies across the curriculum paper", paper presented at the 26th National Institute for Small Business & Entrepreneurship Conference: SME's in the Knowledge Economy.
25. The Small Business Administration (SBA) website on Entrepreneurship

ضمائم و پیوست‌ها

جدول ۱- اهداف و اولویت‌های آموزشی

اولویت‌های آموزشی			
ش	پیران	ان	
کسب دانش، رد	سؤال کردن، و درک محتوای	شن کردن و تشریح فاهیم مختلف	مربوط به
از کمال های مربوط کسب و کار	در بکارگیری فنون بویت بندی کسب و کار	و تشویق پیشرفت ک محیط و کار	در استفاده از فرصت‌های کسب ن برنامه‌های
کارآفرینانه	کس العمل فعال، طه نظرات و ه شده	مربی د، مشاهده کند، و ا مشارکت کند	ت ظرفیت، بهارت کارآفرینی
داشتن س در فعالیت‌های بیت پذیری در قبال	نتایج، پذیرش زین و جدید	دیدگاه‌های سنتی، نگرش‌های جدید	خاطره اگیران
نگرش ه فعالیت‌های	کارآفرینانه در	سوا لاتی ها و تحریک	ری و ارائه تباط با جنبه‌های ینی
بیت‌های افراد در ذیرش تغییر	پذیرش خوشایند، بیرت و شعور	د در جهت رشد ثبت نسبت به	ها در جهت پذیرش

Abstract:

Entrepreneurship is learning, strengthened and possible breeding object. Increase Entrepreneurship training Promote a culture of entrepreneurship indicators and growth and excellence the culture of entrepreneurship. Entrepreneurship training is required to provide facilities such as teaching methods. The changes in methods of teaching can be such as lecture, group discussion, problem solving, interview with an entrepreneur, business plan development, training, meeting, about mining, the plays and games, role modeling, simulation, training creativity and exercise it in class, using brainstorming techniques, scientific views of economic and trade centers - schools and centers of economic growth, out-of-class exercises include reading books, journal articles and presented them to the class, students create blogs and comments used. This article has attempted to discuss about entrepreneurship, innovative methods of teaching entrepreneurship issues with study on Universities in the countries with experience of teaching experience.

Key Word: method of teaching, Entrepreneurship training, new ways of teaching

